

Satie (Dibuix de Santiago Rusiñol)

LA NOSTRA PORTADA

L'esport també pot inspirar música (I)

Erik Satie:

Vexations - Gymnopédies - Sports et Divertissements

■ RAMON BALIUS I JULI

Després d'haver dedicat moltes publicacions a estudiar les relacions entre les arts plàstiques (dibuix, pintura i escultura) i la poesia amb l'esport desitjàvem poder escriure de les afinitats d'aquest amb la música. Hi ha moltíssima *música popular* destinada a l'esport; són un bon exemple els himnes dels equips de futbol de totes les categories, que arreu del món interpreten orfeons en els estadis multitudinaris durant els partits. La nostre pretensió era

més ambiciosa, perquè preteníem cercar composicions de *música culta* inspirades en situacions esportives.

La recerca va iniciar-se casualment a partir d'un article periodístic que aparegué el 26 de febrer de 2000. S'informava que en un Festival d'Art Sonor que se celebraria a Barcelona, es retria homenatge a l'enigmàtic **músic Erik Satie** amb una *marató musical*, la qual consistiria en la interpretació, en viu, de la seva composició *Vexations* (Vexacions).

Aquest muntatge i aquesta organització de caire esportiu, van estimular el nostre interès en l'obra que s'havia d'interpretar i en el seu autor. *Vexations* havia estat escrita entre gener i juny de 1893, espai de temps que, com es veurà més endavant, fou un període important en la vida de Satie. És una peça minúscula de divuit notes, que s'ha d'interpretar 840 vegades successives. A l'intèrpret, segons una instrucció autògrafa que figurava en la partitura, se li recomanava "*preparar-se en el més absolut silenci i en seriosa immobilitat*". La durada de la interpretació està calculada per a un temps d'unes divuit hores. *Vexations* restà desconeguda fins que el 1949, un vell amic de Satie va treure-la de l'obscuritat i la va mostrar al músic nordamericà John Cage (1912–1992). Aquest, que era un personatge molt influenciat per la filosofia Zen, afirmà que l'obra afavoria la meditació i la hipnosi. Per a ell, l'acte de tocar o escoltar *Vexations* sencera no deixa indiferent, i allò que comença sent avorrit acaba sent interessant i es converteix, en finalitzar, en l'únic ambient sonor acceptable. John Cage estrenà la composició de Satie l'any 1963 al Pocket Theatre de Nova York, utilitzant un equip de cinc pianistes que van tocar més de divuit hores. Des llavors, ha estat representada diverses vegades, individualment o, més freqüentment, per grups de pianistes, que molts cops, per no perdre temps, ho feien alternativament en dos pianos enfrontats. A Barcelona, van ser set els músics que van actuar durant divuit hores, entre el 28 de febrer i l'1 de març de 2000. Curiosament, l'any 2001 els alumnes del Conservatori Nacional de Buenos Aires, en senyal de protesta per restriccions pressupostàries, van interpretar de forma ininterrompuda, durant una setmana, la –per ells– anomenada *Vexations x 8*.

Partitura de "Vexations".

És evident que *Vexations* no està directament relacionada amb l'esport, encara que la preparació prèvia a l'actuació que se li demana al pianista, recorda la concentració que realitza l'esportista abans de la competició, i potser escoltar-la durant un cert temps després de l'esforç, fora un extraordinari mitjà de relaxació. Per nosaltres ha estat importantíssim el descobriment d'aquesta *marató musical*, perquè ens ha permès aprofundir en el coneixement d'Erik Satie i la seva obra, la qual posseeix connotacions clarament esportives.

Alfred Eric Leslie Satie, va néixer a Honfleur (Normandia) el 17 de maig de 1866.

Fill de mare escocesa i pare francès, va créixer en el si d'una família sensible a la música: el seu pare era editor musical, modest pianista i compositor. Era el primer fill de quatre germans, dos dels quals varen morir molt joves. En traspassar la mare, el 1872, el varen recollir els avis a Honfleur, on va realitzar estudis d'orgue amb un seu oncle. Per aquestes dates va començar a escriure el seu nom amb "**k**", potser pensant en uns avantpassats víkings. Entre 1879 i 1886 es va traslladar a París, on es va reunir amb el seu pare i va assistir al Conservatori. Va rebre classes d'orgue, harmonia i piano, però va ser expulsat d'aquesta institució per incompetència i absentisme. Va residir a Montmartre i va seguir la vida bohèmia de molts dels artistes habitants del barri. Musicalment es va interessar per l'Edat Mitjana, començà a compondre algunes simples i estilitzades peces com *Ojives* (Ogives) (1886), que no van obtenir el reconeixement del gran públic. Mentrestant es guanyava la vida actuant com a pianista acompanyant en el *Cabaret del Chat Noir* i en l'*Auberge du Clou*, on va conèixer Claude Debussy, que el va definir com "*un músic medieval i dolç, extraviat dins d'aquest segle*".

En el moment en què la música francesa s'orientava en direcció al wagnerisme, considerat com la *música de l'avenir*, Satie es declara interessat per la *música dels orígens*, i es dedica a intentar reconstruir harmonies gregues. Cal recordar que a l'Antiga Grècia existia un important lligam entre la música, la poesia, els jocs esportius, el ball i els rituals religiosos. Així neixen, el 1888, les *Tres Gymnopèdies*, possiblement inspirades en les figures d'un vas grec, les quals poden considerar-se veritables manifestacions lúdiques d'expressió corporal. Són tres composicions de curta durada, de no

més de dos minuts cada una, que sens dubte, són les més conegudes d'Erik Satie. Evoquen les danses i els jocs dels joves dansaires nus que animaven els cerimonials de l'antiguitat clàssica. Les *Gymnopèdies* suscitaren l'admiració de Maurice Ravel i Claude Debussy i aquest va arranjar la primera i la tercera, fet que va contribuir a la celebritat de les obres. Aquest gest amigable va provocar que, falsament, es considerés Satie precursor i inspirador dels dos esmentats compositors. Són també d'aquells anys les Sis *Gnossiennes* (1889-1893), inspirades en les excavacions dels grans palaus de Knossos en l'illa de Creta. En aquella època a l'autor de les *Gymnopèdies* i les *Gnossiennes* se'l coneixia amb l'apel·latiu d'el *músic grec*.

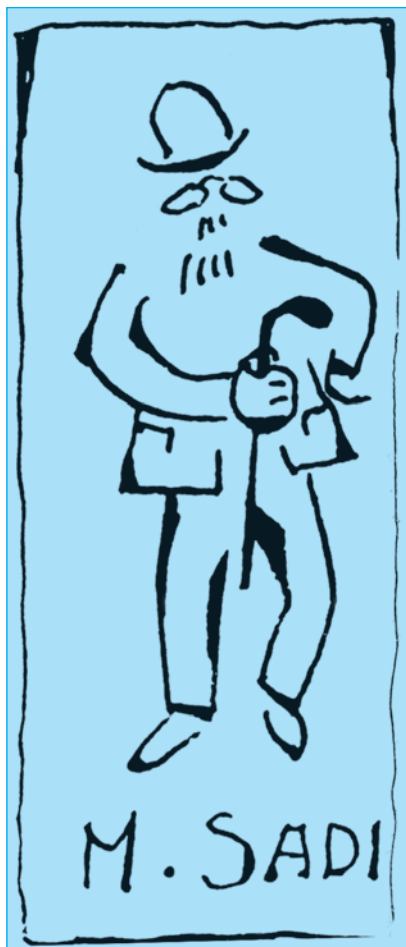
En el Chat Noir, Erik Satie va conèixer els pintors catalans Miquel Utrillo, Ramon Casas, Santiago Rusiñol; al pianista, també català, Ricard Viñes i a Susanne Valadon. Aquesta, que era la model preferida de Pierre Puvis de Chavannes –el pintor del moment a París– de Degas, de Renoir i de Toulouse-Lautrec, va despertar un violent enamorament a Satie, que quan es va acabar, va afectar greument l'estabilitat psíquica del músic. Aquesta relació amb el grup dels catalans es reflecteix molt bé en el relat que Rusiñol va publicar a *La Vanguardia* de 1891 en una de les seves *Cartas Ilustradas* (per Casas) desde el *Molino*. Rusiñol descriu la festa de cap d'any de 1890, celebrada en el petit apartament que compartia amb Casas i Utrillo en el Moulin de la Galette i dedica uns paràgrafs a Eric Satie, explicant-nos el seu aspecte i el seu tarannà musical. Rusiñol escriu que "*la tercera cadira va estar ocupada a l'assalt per l'amic Sadi, batejat en parisien encara que porti nom de moro, el qual nom sonarà amb el temps, si la fortuna no li juga una partida serrana en el curs de la seva carrera artística. És aquesta la de músic compositor amb indicis de poeta. Els seus esforços tendeixen a realitzar amb la música allò que Puvis de Chavannes ha resolt amb la pintura: simplificar el seu art per portar-lo a l'última expressió de senzillesa i parquedat; [...]* Aquesta tàctica artística, segons sembla, té molt d'oriental, i el nostre amic bateja la seva música amb el títol d'harmonia grega. No soc capaç de saber (què he de saber!) fins quin punt pot resultar hel·lènic el somni d'un artista; encara que sí puc assegurar que, mentrestant, porta ja els cabells que li cauen fins

Satie (dibuix de Ramon Casas).

Satie (Oli de Susanne Valadon).

Autocaricatura.

les llustroses esquenes; que gasta ulleres de bona classe que indiquen la mala qualitat de la seva vista, encara que no de la seva mirada; que usa barret de copa d'amples ales que es fimbria en el seu cap, com tendal en dia de vent, i que no té cura de la resta del vestit per distraccions de la seva carrera. Ocupada, doncs, la tercera cadira pel nostre músic grec, van restar dempeus els que varen arribar després". La integració d'Erik Satie amb el grup, sembla demostrar-se en el fet que Rusiñol, Casas i fins i tot la Valadon, que era una excel·lent pintora, van realitzar-li diferents retrats.

Cap al 1891 Satie presenta una evolució espiritual profundament mística, que el porta a adherir-se al moviment religiós i ocultista del *Temple de la Rose-Croix*, del qual es converteix en el compositor oficial. Es un període enigmàtic, que coincideix amb la ruptura sentimental amb Susanne Valadon. Tot això, va in-

fluenciar-lo a escriure diferents obres dedicades a l'esmentada secta, com *Preludi per a la porta heroica del cel* (Preludi per a la porta heroica del cel), *Sonaries de la Rose-Croix* (Repics de la Rose-Croix) i *La messe des Pauvres* (La Missa dels Pobres). També durant aquests dies difícils va compondre *Vexations*, segons es diu per irritar la classe alta o simplement per experimentar sobre l'avoriment. Més tard va abandonar la *Rose-Croix* i va fundar l'anomenada *Église métropolitaine d'art de Jésus conducteur* (Església metropolitana de l'Art de Jesús conductor), de la qual seria l'únic adepte i l'únic redactor del butlletí parroquial.

El 1898 deixa París i s'estableix en un modest habitatge (anomenat Notre Dame de Basses) situat a Arcueil, suburbi de la capital de França, on viurà fins a la seva mort. Als 39 anys, el 1905, cansat de les crítiques que l'acusaven d'afeccionat i per seguir els consells de Debussy, s'inscriu a la Schola Cantorum per estudiar composició i contrapunt amb Vicent D'Indy i Albert Roussel. Aquesta formació musical coronada pel seu primer i únic diploma, li va permetre abordar gèneres musicals més elaborats com la música orquestral i la música d'escena i va començar a ser interpretat per pianistes com Maurice Ravel i Ricard Viñes.

Entre 1909 i 1914, entra en un període que per a alguns ha estat qualificat d'humorístic, durant el qual s'acosta decididament al Dadaisme. S'hi troben títols enginyosos com: *Trois morceaux en forme de Poire* (Tres fragments en forma de Pera), *Descriptions Automatiques* (Descripcions Automàtiques), *Embryons Desséchés* (Embrions Dessecats) i molt especialment *Sports et Divertissements* (Esports i Divertiments). Aquesta última peça ha estat considerada per molts l'obra mestra d'Erik Satie.

A les primeries de 1914, Lucien Vogel editor de la *Gazette du bon son*, un magazin molt popular aleshores, necessitava un compositor que pogués escriure 21 fragments musicals per acompanyar 21 petites il·lustracions d'esports i activitats socials, originals del pintor Charles Martin. D'entrada va parlar amb Stravinsky, però l'apetència financera d'aquest va resultar tan important que l'editor va adreçar-se a Erik Satie, amb una oferta molt rebaxada. Ara bé, Satie que era hipermoral i radical va encolerir-se perquè va considerar que el salari proposat era encara massa alt

(!!) i va creure que havia estat insultat. Després de rebaxar una altra vegada el preu, Vogel, finalment, va trobar un compositor. Així nasqué *Sports et Divertissements*.

Equipat amb els dibuixos de Charles Martin, Satie va començar a treballar pel mes de març de 1914. Durant aquest període, passava la major part del temps en un petit cafè anomenat Tulart, on restava tot el dia assegut a la seva taula, fumant i xerrant amb els amics. Curiosament, indiferent a aquestes activitats d'esbarjo, va treballar durament i els fragments musicals van estar acabats a final de maig. Desgraciadament, a causa de la Primera Guerra Mundial i a d'altres entrebancs, la publicació de *Sports et Divertissements* es va retardar onze anys. En 1925, les *Publicacions Lucien Vogel* de París van editar els primers 900 exemplars de l'obra.

Sports et Divertissements és un conjunt de 21 miniatures musicals, de poc més d'un minut de durada cada una, que van acompanyades de les corresponents il·lustracions. Les partitures per a "pianoforte" presenten dues particularitats: contenen paraules i frases autògrafes en el seu interior i mostrar directament un veritable figurativisme (per exemple, poden observar-se arpegis ascendents i descendents per descriure el moviment del mar –com mostra la partitura de la nostra portada– o fuses ascendents simulant els focs artificials). Els textos introduïts en les partitures són indicacions i comentaris, que molts cops són absurds i incongruents i que poden rel·ligar-se, tot creant-se aleshores un petit poema o una curta història. Satie insisteix que aquests textos mai no seran interpretats per actors davant d'un públic.

L'obra s'inicia amb una coral que l'autor qualifica com *innappétissant* (inapetent) i es continua amb vint fragments musicals, dels quals vuit estan dedicats a l'esport: la caça, la pesca, la vela, el bany de mar, el golf, les curses de cavalls, el trineu i el tennis; i dotze a situacions considerades divertiments: el gronxador, la comèdia italiana, el despertar de la núvia, la gallina cega, el carnaval, el pop, les quatre cantonades, el "pícnic", el tobogan aquàtic, el tango, el flirt, i els focs artificials. Creiem que la reproducció del prefaci i dels comentaris destinats al diferents esports, ens ajudaran a conèixer millor Erik Satie i el seu estrany, surrealista i excèntric món.

SPORTS & DIVERTISSEMENTS.

MUSIQUE D'E
RIK. SATIE

DESSINS DE
CH. MARTIN

PUBLICATIONS LUCIEN VOGEL, 11 RUE SAINT-FLORENTIN, PARIS

Portada de
"Sports et
Divertissements".

Preface

Cette publication est constituée de deux éléments artistiques : dessin, musique.
La partie dessin est figurée par des traits — des traits d'esprit; la partie musicale est représentée
par des points — des points noirs. Ces deux parties réunies — en un seul volume — forment un
tout : un album. Je conseille de feuilleter, ce livre, d'un doigt aimable et souriant; car
c'est ici une œuvre de fantaisie. Que l'on n'y voie pas autre chose.
Pour les "Requiescences" et les "Aphorismes", j'ai écrit un choral grave & convenable.
Ce choral est une sorte de préambule amer, une manière d'introduction austère & importante.
J'y ai mis tout ce que je connais sur l'Ennui.
Je dédie ce choral à ceux qui ne m'aiment pas.
Je me retire.

ERIK SATIE

■ CHORAL INAPPETISSANT - 0.53 (grave) ■ CHORAL INAPETENT - 0.53 (grou)

Hypocritemen
Rébarbatif et hargneux
(15 mai 1914 le matin à jeun)

Hipòcritament
Ajust i Esquerp
(15 maig 1914 al matí en dejú)

PREFACI

Aquesta publicació està constituïda per dos elements artístics: dibuix i música.

La part dibuix està figurada per traços —traços d'esperit—; la part musical està representada per punts —punts negres—. Les dues parts reunides —en un sol volum— formen un tot: un àlbum.

Jo aconsello fullejar, aquest llibre, de manera amable i somrient; perquè és una obra de fantasia. No cal veure-hi una altra cosa.

Per als "Apergaminats" i els "Estúpids", he escrit una coral seriosa i decent.

Aquesta coral és una espècie de preàmbul amarg, una forma d'introducció austera i important.

Hi he posat tot allò que conec sobre l'avorri-ment.

Dedico aquesta coral a aquells que no m'estimen.

Em retiro.

Erik SATIE

Prefaci i partitura de la "Coral Inapetent".

▪ **LA CHASSE – 0.47**
(*vif*)

*Entendez-vous ce lapin qui chante?
Quelle voix!
Le rossignol est dans son terrier
Le hibou allaite ses enfants.
Le marcassin va se marier.
Moi, j'abats des noix à coups de fusil
(7 avril de 1914)*

▪ **LA PECHE**
(*calme*)

*Murmures de l'eau dans un lit de rivière.
Venue d'un poisson, d'un autre, de deux autres.
"Qu'y a-t-il?"
"C'est un pêcheur, pauvre pêcheur."
"Merci."
Chacun retourne chez soi; même le pêcheur.
Murmures de l'eau dans un lit de rivière
(14 de mars 1914)*

▪ **LE YACHTING (Le yacht danse) – 1.29**
(*modéré*)

*Le vent souffle comme un phoque. Quel temps!
Il a l'air d'un petit fou. La mer est démontée
Pourvu qu'elle ne brise pas sur un rocher
Personne ne peut la remonter.
"Je ne veux pas rester ici," dit la jolie passagère
"Ce n'est pas un endroit amusant. J'aime mieux
autre chose. Allez me chercher une voiture."!
(22 mars 1914)*

▪ **LE BAIN DE MER – 0.57**
(*mouvementé*)

*—La mer es large, Madame.
—En tot cas, elle es assez profonde
—Ne vous asseyez, pas dans le fond c'est très humide.
—Voici de bonnes vieilles vagues.
—Vous êtes toute mouillée!
—Oui, Monsieur
—Elles sont pleines d'eau.
(11 avril 1914)*

▪ **EL GOLF – 0.51**
(*exalté*)

*Le colonel est vêtu de "Scotch Tweed" d'un vert violent.
Il sera victorie
Son "caddie" le suit portant les "bags".
Les nuages sont étonnés
Le voici qui assure le coup
Les "holes" sont tout tremblants
Le colonel est là!
Son "club" vole en éclats!
(20 mai 1914)*

▪ **LA CAÇA – 0.47**
(*viu*)

*Sentiu aquest conill que canta?
Quina veu!
El rossinyol és al seu niu.
El mussol alleta els seus fills.
El senglar va a casar-se.
Jo, mato nous a trets.
(7 abril de 1914)*

▪ **LA PESCA**
(*calma*)

*Murmuris de l'aigua dins un llit de riu.
Arribada d'un peix, d'un altre, de dos altres.
"Qui hi ha?"
"És un pescador, un pobre pescador".
"Gràcies".
Cadascú torna a casa seva; també el pescador
Murmuris de l'aigua dins un llit de riu.
(14 març 1914)*

▪ **LA VELA (El iot dansa) - 1.29**
(*moderat*)

*El vent bufa com una foca. Quim temps!
Sembla un petit boig. La mar està embravida.
Tant de bo que no es trenqui sobre un penyal!
Ningú la pot remuntar.
"Jo no vull quedar-me aquí", diu la bonica passatgera.
"Aquest no és un lloc divertit. M'estimo més
una altra cosa. Aneu a buscar-me un automòbil!"
(22 març 1914)*

▪ **EL BANY DE MAR – 0.57**
(*agitat*)

*—La mar és ampla, Senyora.
—En tot cas, és força profunda.
—No segueu en el fons, és molt humit.
—Heus aquí unes bones onades envellides.
—Esteu totalment mullada!
—Sí, Senyor.
—Estan plenes d'aigua.
(11 abril 1914)*

▪ **EL GOLF – 0.51**
(*exaltat*)

*El coronel va vestit amb "teixit escocès" d'un verd violent.
Ell serà victoriós.
El seu "caddie" el segueix portant els "pals".
Els núvols estan sorpresos.
Aquí el tenim assegurant el cop:
Tots els "forats" estan tremolosos.
El coronel és allà!
El seu "club" es fa miques.
(20 maig 1914)*

La Chasse

mf

Entendez-vous le lapin qui chaste ?
Quelle voix !

Le hibou allait ses enfants.
Le rossignol est dans son terrier.

Le marassin va se marier.
Moi, j'abats des noix à coups de fusil.

24 avril 1914
ERIK SATIE

Partitura i dibuix de la Caça

Le Yachting

mf

Quel temps ! Le vent souffle comme un bouge.
(En flèche, le vent va de l'avant)
Il a l'air d'un petit fou.

J'aurais qu'elle ne se brise
pas avec un rochers.

La mer est démontée.
Personne ne peut la remonter.

J'en veux pas rester ici.
J'aime mieux autre chose.

Ohé la jolie passagère ! Ce n'est pas un croûton moment.
(En flèche, le vent va de l'avant)

Aller me chercher une voiture.

ERIK SATIE
22 Mars 1914

Partitura i dibuix de la Vela

Le Golf

mf

Il sera victorieux.
Le colonel est vêtu de "Santalito Twedd" d'un vert violent.

Son "caddie" le suit
portant les bagages.

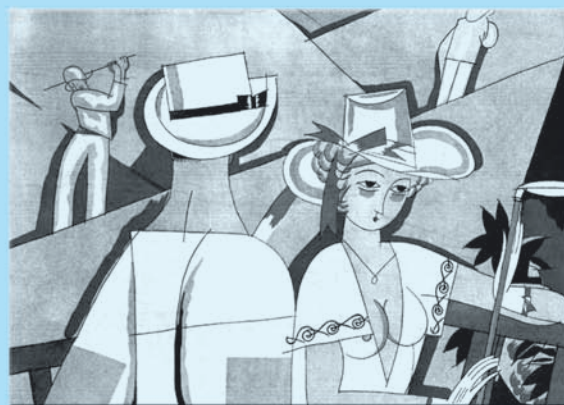
Les nuages sont étonnés.

Le duc qui amène le crup.

Les "bates" sont tout tremblantes.
Le cabinet est là !

Son "club" vole en éclats !

ERIK SATIE
20 mai 1914

Partitura i dibuix del Golf

▪ **LES COURSES – 0.48**
(un peu vif)

Achat du programme. La foule
Vingt et vingt. Aux rubans
Départ
Ceux qui se dérobent
Les perdants
(nez pointus et oreilles tombantes)
(26 mars 1914)

▪ **LE TRINEAU – 0.49**
(courez)

Quel froid ! Mesdames, la nez dans
les fourrures. Le trineau file.
Le paysage a très froid et ne sait où se mettre
(2 mai 1914)

▪ **EL TENNIS – 0.58**
(avec cérémonie)

Play ? Yes?
Le bon serveur
Comme il a de belles jambes.
Il a un beau nez
Service coupé. Game !
(21 avril 1914)

▪ **LES CURSES – 0.48**
(una mica viu)

Compra del programa. La gentada.
Vint i vint. A les cintes
Sortida.
Aquells que s'escapen.
Els perdedors
(nas punxegut i orelles caigudes).
(26 març 1914)

▪ **EL TRINEU – 0.49**
(correu)

Quin fred! Senyores, el nas dins
les pells. El trineu surt disparat.
El paisatge té molt de fred i no sap on ficar-se.
(2 maig 1914)

▪ **EL TENNIS – 0.58**
(amb cerimònia)

Joc? Si?
El bon servidor.
Hi ha cames boniques
Hi ha un nas bell
Servei tallat. Joc!
(21 abril 1914)

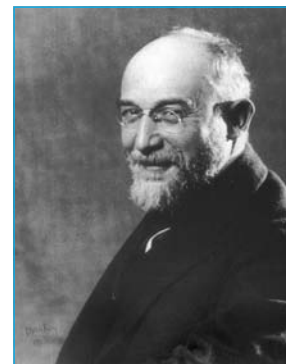
Partitura i dibuix del Tennis

Satie
(Dibuix de Pablo Picasso).

Satie
(Dibuix de Jean Cocteau).

Satie
(Fotografia de Man Ray).

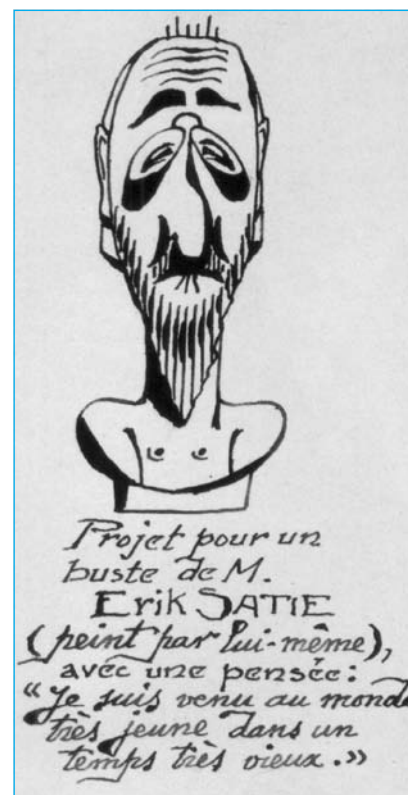
Durant i després de la Gran Guerra, Erik Satie es mou en els ambients cubistes i és amic de personatges com Jean Cocteau, Pablo Picasso, Igor Stravinsky i Serge Diaghilev, director de la companyia dels Ballets Russos. Aquest, enmig de la sorpresa general, li encarrega, el 1917, la música per al ballet **Parade**, sobre un tema de Cocteau, coreografia de Léonide Massine, amb decorats i vestuari de Picasso. Amb **Parade**, Diaghilev pretenia canviar l'estètica de la dansa i inaugurar l'orientació modernista dels ballets russos. L'estrena va desencadenar un escàndol memorable, perquè, sent un espectacle lleuger i atrevit, va molestar gran part del públic, atès que semblava una provocació en un moment en què la guerra s'eternitzava de manera desesperant. Malgrat això, potser va servir per augmentar l'interès i la inspiració dels artistes a l'entorn de la companyia de Diaghilev. En aquests anys, Satie era considerat mestre i mentor d'un grup d'innovadors musicals conegut com *Les Six* (els Sis), format per Arthur Honegger, Francis Poulenc, Darius Milhaud, Louis Durey, George Auric i Germaine Tailleferre, als quals va conèixer a través de Cocteau. *Les Six*, també coneguts alguns d'ells com els "esportistes de la música", que durant un temps es van divertir amb el candor de Satie i el portaven en triomf, després l'excomunicaren cruelment. Aleshores Erik s'envoltà de deixebles més joves i es va formar el quartet, batejat com *l'École d'Arcueil*, compost per Roger Désormière, Maxime Jacob, Henri Cliquet-Pleyel i Henri

Sauquet, grup que la vida va dispersar ràpidament amb sorts diferents. Satie, de manera reiterativa, els recomanava essencialment: *"Camineu sols. Feu el contrari del que jo faig. No escolteu ningú."*

Un altre aspecte interessant, per insòlit, de l'obra de Erik Satie, el constitueix l'anomenada *Musique d'Ameublement* (Música Mobiliari), la qual tindria el paper de la nostra música ambiental o del fil musical. És una música sense protagonisme *"volem llençar –deia– una música composta per satisfer les necessitats útils. L'art no hi té res a veure. La Musique d'Ameublement crea vibració i no té altra finalitat, té la mateixa funció que la llum, la calor i el benestar en totes les seves formes. No entri en cap casa on no s'utilitzi la Musique d'Ameublement"*. Probablement l'últim treball d'Enrik Satie va ser el ballet *Relâche* (Descans), compost en 1924 sobre un argument de Francis Picabia, amb un intermedî cinematogràfic de René Clair i una coreografia de Jean Borlin per als Ballets Suecs de Rolph de Maré.

L'excèntric Erik Satie, que a la seva habitació hi tenia dos pianos, l'un sobre l'altre, amb els pedals interconnectats; que tenia 100 paraigües i 12 vestits de vellut gris; que portava sempre mitjons blancs; que quan reia demanava perdó; que només menjava aliments blancs (ous, sucre, ossos triturats, llet, cocos...); que bullia el vi i el bevia fred i que fumava per prescripció facultativa (*"perquè si no ho fes, ho farien els altres"*), **va morir a París el primer de juliol de l'any 1925 a**

conseqüència d'una cirrosi hepàtica, en un estat d'avançada prostració i indigència, malgrat tenir una gran popularitat i posseir una personalitat faceciosa i mitòmana.

Projecte per a un bust de M. Erik Satie (pintat per ell mateix), amb un pensament: "He vingut al món molt jove en un temps molt vell."